

Lagutskottets betänkande

1979/80:2

med anledning av motioner om aktiebolagsrättsliga frågor

Ärendet

I betänkandet behandlas sex motioner vari tas upp olika aktiebolagsrättsliga spörsmål, nämligen

A. motionen 1978/79:585 av Olle Wästberg i Stockholm (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar hemställa till regeringen att den tillsätter en parlamentarisk utredning i syfte att åstadkomma en ny aktiebolagslag i enlighet med vad som anföres i motionen,

B. motionen 1978/79:690 av Marianne Karlsson (c) vari yrkas att riksdagen beslutar ändra 14 kap. 9 § tredje stycket aktiebolagslagen så att vid tvångsinlösen av minoritetsaktier särskilda skäl även skall anses föreligga om aktieägare förmår visa högre värde enligt vad som anförts i motionen,

C. motionen 1978/79:1194 av Elis Andersson (c) och Arne Fransson (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till skärpta regler angående utlännings rätt att ingå i svenskt bolags styrelse,

D. motionen 1978/79:1200 av Joakim Ollén (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring i aktiebolagslagen syftande till att införa ett invändningsförfarande vid registrering av aktiebolags firma motsvarande det som gäller enligt bl. a. varumärkeslagen,

E. motionen 1978/79:1762 av Inger Lindquist (m) och Håkan Winberg (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring i aktiebolagslagen att emission till underkurs blir möjlig,

F. motionen 1978/79:1765 av Ivan Svanström (c) vari – såvitt nu är i fråga (yrkandena 3 och 4) – yrkas

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till regler om förbud att använda firmanamn i enlighet med vad som anförts i motionen,

4. att riksdagen hos regeringen begär att reglerna om likvidation av aktiebolag och andra bolag blir föremål för översyn.

Yrkandena 1 och 2 i motionen 1765 har behandlats i LU 1978/79:19.

Motionsmotiveringarna redovisas nedan på s. 7–11.

Remissyttranden över motionen 1200 har inhämtats från patent- och registreringsverket, Svea hovrätt, Sveriges industriförbund och Svenska föreningen för industriellt rättsskydd. Därjämte har Svenska patentombuds-föreningen inkommit med en skrivelse med anledning av motionen. En sammanställning av remissyttrandena och skrivelsen finns på s. 17–21.

Företrädare för justitiedepartementet har inför utskottet redovisat departementets syn på motionsfrågorna.

Vissa reformer på aktiebolagsrättens område

Efter omfattande förarbeten, som hade bedrivits i nära samarbete med övriga nordiska länder utom Island, lade aktiebolagsutredningen år 1971 fram ett förslag till *ny aktiebolagslag* m. m. (SOU 1971:15). Av olika skäl kom man i det fortsatta lagstiftningsarbetet att slå in på de partiella reformernas väg. Viktiga delar av aktiebolagsutredningens förslag gjordes sålunda år 1973 till föremål för särslagstiftning. Denna första lagstiftningsetapp innebar bl. a. att minimigränsen för aktiekapital höjdes från 5 000 till 50 000 kr. Bolag som bildats före den 6 juni 1973 fick dock anstånd till utgången av år 1978 med att höja aktiekapitalet till detta belopp. Genom ett nytt beslut av riksdagen år 1977 förlängdes övergångstiden för de äldre bolagen till utgången av år 1981 (SFS 1977:320). 1973 års lagstiftning innebar vidare att det i aktiebolagsrätten infördes nya finansieringsformer för bolagen, såsom konverteringslån och obligationslån med optionsrätt till nyteckning. En tredje kategori regler, som ingick i 1973 års delreform, rörde bolagsledningens och aktieägarnas rätt att ta lån från företaget.

Turen kom därefter till ett genomförande av resterande delar av aktiebolagsutredningens förslag. På grundval av utredningsförslaget framlades år 1975 en proposition med förslag till *ny aktiebolagslag*. Lagen, med vissa av lagutskottet föreslagna ändringar, antogs av riksdagen. Den nya aktiebolagslagen (1975:1385) trädde i huvudsak i kraft den 1 januari 1977.

Den nya aktiebolagslagen är, i likhet med 1944 års aktiebolagslag och med närbesläktad associationsrättslig lagstiftning, i huvudsak uppbyggd av regler som avser dels det inbördes förhållandet mellan delägarna i bolaget, dels förhållandet mellan delägarna å ena sidan och utomstående tredje man å den andra. Frågor om vidgad företagsdemokrati ingick inte uttryckligen i aktiebolagsutredningens uppdrag, och stadganden av medbestämmanderättslig innebörd har heller inte influtit i lagen. 1975 års lagstiftning innebar en genomgripande teknisk översyn av aktiebolagsrätten i syfte att förenkla denna. Särskilt förenklades reglerna om bolagsbildning och ökning av aktiekapitalet. Styrelsens ställning i förhållande till bolagsstämman stärktes. Stämman får således inte besluta om högre vinstutdelning än vad styrelsen godkänner. Plikten att ha kvalificerad revisor är utvidgad. Bl. a. krävs att bolaget har auktoriserad revisor om bolaget enligt balansräkningen har tillgångar motsvarande 1 000 basbelopp, mer än 200 anställda eller aktier eller skuldebrev noterade på fondbörs.

I detta sammanhang bör även vissa andra reformer av i huvudsak offentligrättslig karaktär uppmärksammas.

Riksdagen antog år 1972 lag om uppgiftsskyldighet i vissa planeringsfrågor, lag om offentliga styrelseledamöter i vissa aktiebolag och stiftelser samt lag

om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar. Lagarna gällde till utgången av juni 1976.

Uppgiftsskyldighetslagen har fr. o. m. den 1 juli 1976 ersatts av den permanenta *lagen (1976:349) om uppgiftsskyldighet i planeringsfrågor*. Enligt denna gäller att näringsidkare efter anmodan av myndighet som regeringen bestämmer är skyldig att i fråga om arbetsställe inom länet skriftligen till länsstyrelsen eller statistiska centralbyrån översiktligt redovisa uppgifter om bl. a. produktions- och sysselsättningsförhållanden, väntad ekonomisk utveckling av verksamheten, planerad eller väntad ändring i driften eller annan liknande omständighet av väsentlig betydelse för statlig eller kommunal planering. Uppgiftsskyldigheten får åläggas högst två gånger årligen och avse förhållanden längst fem år framåt i tiden samt i allmänhet endast arbetsställen med mer än femtio anställda. Uppgifterna får användas endast som underlag för statlig eller kommunal planering eller för liknande ändamål.

1972 års lag om offentlig styrelserepresentation ersattes 1976 av *lagen (1976:350) om styrelserepresentation för samhället i aktiebolag, ekonomiska föreningar och stiftelser*. Den nya lagen, som ursprungligen gällde till utgången av juni 1979, gav staten rätt att utse en ledmot och en suppleant i styrelsen för bl. a. aktiebolag och ekonomiska föreningar, som hade särskild betydelse från allmän synpunkt. Högst 60 aktiebolag och ekonomiska föreningar fick samtidigt omfattas av sådan representation. Lagen har sedermera förlängts till utgången av juni 1984 och ändrats så att offentlig styrelseledamot får utses endast i aktiebolag vars verksamhet huvudsakligen är inriktad på att äga eller förvalta fast eller lös egendom samt i samma stiftelser som tidigare. Vidare begränsades antalet juridiska personer med offentlig styrelserepresentation till högst 30 och ändrades lagens rubrik till lag om styrelserepresentation för samhället i vissa aktiebolag och stiftelser. Staten får också enligt *lagen (1955:183) om bankrörelse förordna ett visst antal ledamöter i styrelsen för affärsbanker*.

I fråga om de anställdas styrelserepresentation har den tidigare lagen ersatts av den permanenta *lagen (1976:351) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar*. Lagen ger arbetstagarna i aktiebolag eller ekonomiska föreningar med mer än 25 anställda rätt att utse två ledamöter i styrelsen och en suppleant för varje sådan ledamot. Består företagets styrelse av endast en ledamot, har de anställda rätt att utse en arbetstagarledamot och en suppleant. Denna reform innebar vidare att vissa ändringar gjordes i aktiebolagslagen och *lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar* för att garantera att styrelsearbetet bedrivs på sådant sätt att syftet med arbetstagarrepresentation tillgodoses.

Av visst intresse i förevarande sammanhang är även frågan om förhållandet mellan *lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet (medbestämmandelagen)* och aktiebolagslagen. Svensk rätt utgår från principen att speciallag tar över allmän lag. Enligt 3 § medbestämmandelagen gäller därför

att om i lag eller med stöd av lag meddelats föreskrift som avviker från medbestämmandelagen gäller den föreskriften. Mot bakgrund härav har diskuterats i vad mån den associationsrättsliga lagstiftningen lägger hinder i vägen för ett kollektivavtal varigenom beslutanderätt på företagsledningsområdet helt eller delvis förs över på de anställda eller företrädare för dem. Tveksamheten på denna punkt föranledde riksdagen att år 1977 göra ett tillägg till 32 § medbestämmandelagen – som innehåller en rekommendation att medbestämmandeavtal bör ingås – varigenom markeras att sådan delegation är möjlig i den utsträckning och med de verkningar som utvecklas närmare i propositionen 1976/77:137 om ändring i medbestämmandelagen (AU 1976/77:32, SFS 1977:529).

Vissa bestämmelser i aktiebolagslagen

Revision och graderad rösträtt för aktier (motionen 585)

I fråga om gällande ordning beträffande de i motionen 585 berörda frågorna om aktiebolags revisorer och graderad rösträtt för aktier hänvisas till lagutskottets betänkande LU 1977/78:20.

Emission av aktier till underkurs (motionen 1762)

Enligt 2 kap. 2 § aktiebolagslagen (ABL) skall vid aktiebolags bildande iakttas att betalning för aktie inte får understiga det belopp på vilket aktien skall lyda (nominella beloppet). I lagrummet ges vidare särskilda regler om värderingen av s. k. apportegendom. Tecknas aktie med villkor som strider mot vad som stadgas i paragrafen skall det nominella beloppet ändå betalas. Bestämmelserna i 2 kap. 2 § skall enligt 4 kap. 1 § äga motsvarande tillämpning vid nyemission, dvs. då aktiekapitalet ökas genom att aktier tecknas mot betalning. Aktiekapitalet kan också ökas genom att aktier ges ut eller att aktiernas nominella belopp höjs utan ny betalning. Vid sådan s. k. fondemission får ej till aktiekapitalet överföras belopp, som understiger summan av de nya aktiernas nominella belopp eller den sammanlagda höjningen av aktiernas nominella belopp.

Även om ABL således inte ger möjlighet till emission av aktier till en kurs som understiger aktiernas nominella belopp kan i praktiken ett liknande resultat åstadkommas genom att bolagets aktiekapital nedsätts på så sätt att aktiernas nominella belopp minskas. Aktier kan därefter nyemitteras till det nya nominella beloppet. Regler om nedsättning av aktiekapitalet finns i 6 kap. ABL. Vid nedsättning av aktiernas nominella belopp skall aktierna förses med påteckning om det nya nominella beloppet. Vidare gäller bl. a. att någon vinstutdelning inte får ske under tre år såvida inte aktiekapitalet ökas med minst nedsättningsbeloppet eller rätten ger tillstånd till utdelning. Innan sådant tillstånd kan ges måste bolagets alla kända och okända borgenärer kallas till rätten och ges möjlighet att om de så önskar få betalt eller betryggande säkerhet för sina fordringar.

Utländska styrelseledamöter (motionen 1194)

Enligt 8 kap. 4 § ABL skall styrelseledamot och verkställande direktör i aktiebolag vara svensk medborgare och bosatt i Sverige. Dispens från kravet på medborgarskap och bosättningsland kan emellertid ges av kommerskollegium eller – i fall där mer än en tredjedel av hela antalet ledamöter i bolagets styrelse inte är personer som är i Sverige bosatta svenska medborgare – av regeringen.

Likvidation (motionen 1765 yrkandet 4)

Enligt aktiebolagslagen är likvidation det normala förfarandet vid upplösning av ett aktiebolag. Under likvidationen avvecklas bolagets verksamhet, dess skulder betalas och behållna tillgångar utskiftas bland aktieägarna. Likvidationen innebär inte i och för sig upplösning av bolaget. Detta visar sig bl. a. däri att likvidation i vissa fall kan avbrytas så att någon upplösning av bolaget inte kommer till stånd. Även under likvidationen är bolaget ett bestående rättssubjekt, där visserligen styrelsen ersatts av likvidatorerna men bolagsstämma och revisorer fortfarande fungerar. Bolagsorganens rättigheter och skyldigheter är i stora delar desamma som förut, fastän deras uppgifter naturligtvis förändras och begränsas därigenom att syftet med likvidationen är att avveckla bolagets verksamhet och göra det färdigt för upplösning. Därför kan under likvidationen inte ske vinstutdelning, ökning eller nedsättning av aktiekapitalet eller emission av skuldebrev enligt 5 kap. och som regel inte heller ändring av bolagsordningen. Bolagets upplösning bildar slutpunkten i likvidationsförfarandet och sammanfaller med att slutredovisning framläggs av likvidatorerna eller, om bolaget inte har tillgångar som täcker likvidationskostnaderna, med att rätten förklarar att likvidationen skall nedläggas.

Likvidationen kan antingen vara frivillig eller ske tvångsmässigt i vissa fall, exempelvis när bolag saknar täckning för aktiekapitalet. Beslut om tvångslikvidation fattas av domstol, som också har att utse en eller flera likvidatorer. Frivillig likvidation beslutas av bolagsstämman. Stämman utser även likvidator.

Närmare regler om genomförandet av en likvidation finns i 13 kap. 7–20 §§ och äger tillämpning på båda typerna av likvidationer. Likvidatorernas uppgift är att snarast möjligt avveckla bolagets rörelse, försälja egendomen och betala skulderna samt skifta eventuellt överskott mellan aktieägarna. Den närmare granskningen av likvidatorernas verksamhet utövas av bolagsstämman, till vilken likvidatorerna varje räkenskapsår skall avge årsredovisning. Likvidatorerna skall även lämna en slutredovisning över sin förvaltning och skiftet till bolagets revisorer, som skall granska den och avge en revisionsberättelse till bolagsstämman. Sedan revisionsberättelsen avlämnats skall bolagsstämman sammanträda för granskning av slutredovisningen. I

och med att slutredovisningen framlagts är bolaget upplöst. Anmälan härom skall genast göras för registrering.

Inlösen av aktier (motionen 690)

I 14 kap. 9 § ABL finns bestämmelser om inlösen av minoritetsaktier. Reglerna gäller sådana fall då ett moderbolag självt eller tillsammans med dotterföretag äger 90 % eller mera av aktierna i ett dotterbolag och dessa aktier representerar mer än nio tiondelar av rösträtten för samtliga aktier i dotterbolaget. Moderbolaget har i sådant fall rätt att lösa in de återstående aktierna av övriga aktieägare. Också aktieägarna kan påkalla att aktierna löses in. Tvist om rätt eller skyldighet till inlösen samt om lösenbeloppet skall prövas av skiljemän. Skiljedomen kan inte klandras.

Närmare regler saknas angående hur lösenbeloppet skall fastställas. För en speciell situation har dock upptagits en särskild bestämmelse. Enligt 14 kap. 9 § tredje stycket skall nämligen i fall då moderbolaget förvärvat större delen av sina aktier i dotterbolaget på grund av inbjudan till en vidare krets att sälja sina aktier till ett visst pris lösenbeloppet motsvara detta pris om inte särskilda skäl föranleder annat. Bestämmelsen, som saknade motsvarighet i 1944 års aktiebolagslag infördes under hänvisning till att det kunde te sig egendomligt att de aktieägare som inte accepterat moderbolagets offentliga erbjudande skulle ha möjlighet att i ett inlösningsförfarande få ut ett högre pris för sina aktier (prop. 1975:103 s. 533). Enligt föredragande statsrådet möjliggjorde detta nämligen ett slags utpressning mot det nyblivna moderbolaget. I propositionen anförde statsrådet vidare följande:

Jag vill understryka att särregeln bör gälla bara i fall då erbjudandet om köp av aktier riktats till en vidare krets. Erbjudandet måste alltså beröra ett större antal personer bland allmänheten (jfr avsnitt 13.5.5). Vidare bör fordras att större delen av moderbolagets aktieinnehav förvärvats på grund av erbjudandet. Som ett särskilt skäl att gå ifrån det pris som erlades på grund av erbjudandet kan räknas bl. a. den omständigheten att en längre tid förflutit från moderbolagets aktieförvärv på grund av erbjudandet till dess inlösenförfarandet inleddes. Ett annat särskilt skäl kan vara att informationsunderlaget varit ofullständigt eller att nya viktiga omständigheter tillkommit.

Frågan till vilken tidpunkt värderingen skall hänföras är inte angiven vare sig i gällande lag eller i utrednings- eller departementsförslaget. Det synes principiellt riktigast att löseskillingen fastställs med hänsyn till aktiens värde vid tiden för moderbolagets begäran om tvistens prövning av skiljemän. Senare inträffade omständigheter som inverkar på aktiernas värde skulle då inte beaktas. Det är dock möjligt att aktiernas värde vid tiden då lösningsanspråket framställdes måste bedömas i ljuset av senare framkomna omständigheter. Om t. ex. under inlösningsförfarandet upptäcks att på dotterbolagets mark finns värdefulla naturtillgångar, måste det givetvis beaktas vid värderingen.

Aktiebolags firma (motionen 1200 och 1765, yrkandet 3)

Enligt ABL skall aktiebolag ha firma, dvs. en benämning under vilken verksamheten skall bedrivas. Firman skall jämte övriga föreskrivna uppgifter angående bolaget registreras hos patent- och registreringsverket. I 16 kap. ABL stadgas att firman skall innehålla ordet aktiebolag samt tydligt skilja sig från annan firma som förut införts i aktiebolagsregistret eller filialregistret och som ännu består. I övrigt gäller firmalagens (1974:156) bestämmelser.

Firmalagen som också är tillämplig på bl. a. handelsbolag och ekonomiska föreningars firmor, ger näringsidkare ensamrätt till firma. Ensamrätten förvärfvas genom registrering eller inarbetning. Registrering får inte ske bl. a. om firman är förväxlingsbar med registrerade eller inarbetade varumärken eller firmor. Också varumärken och firmor, som inte är inarbetade eller registrerade, skyddas mot att en förväxlingsbar firma registreras, dock endast under förutsättning att de tagits i bruk före den firma som söks registrerad. Firmalagen uppställer också förbud mot registrering av firma som bl. a. kolliderar med släktnamn, konstnärsnamn, benämning på stiftelser, ideella föreningar m. m. samt titel på annans skyddade litterära eller konstnärliga verk. Prövningen av om en föreslagen firma strider mot firmalagen utförs av registreringsmyndigheten, dvs. beträffande aktiebolag av patentverket samt i fråga om handelsbolag och ekonomiska föreningar av vederbörande länsstyrelse.

Har en firma registrerats i strid mot firmalagen eller aktiebolagslagen kan registreringen hävas av domstol. Berättigad att föra talan härom är var och en som lider förfång av registreringen, exempelvis den som tidigare fått en likartad firma inregistrerad. Uppsåtligt eller oaktsamt firmaintrång kan medföra ersättningskyldighet.

I firmalagen finns också bestämmelser om överlåtelse av firma. Bl. a. gäller att firma endast får överlåtas i samband med den näringsverksamhet i vilken firman används. Förbudet kan emellertid kringgås på så sätt att ett aktiebolag genom ändring av bolagsordningen antar ny firma varefter den gamla avregistreras. Den gamla firman kan sedan omedelbart antas av ett annat bolag.

Det ovan redovisade förfarandet vid inregistrering av firma skiljer sig i ett visst avseende från vad som gäller enligt varumärkeslagen och vissa andra immaterialrättsliga lagar. Vid inregistrering av varumärken tillämpas nämligen ett s. k. uppbudsförfarande innan registrering kan ske. Förfarandet innebär att en ansökan om registrering av varumärke kungörs och att den som vill göra invändningar mot ansökningen har tillfälle att framföra dessa under en viss tid från kungörelsedagen. Först sedan denna tid gått till ända prövas registreringsfrågan. Liknande förfaranden tillämpas enligt mönsterskyddslagen, namnlagen, patentlagen och växtförädlarrättslagen.

Motionsmotiveringar

Motionen 585

Motionären framhåller bl. a. att den nya aktiebolagslag som trädde i kraft den 1 januari 1977 var föråldrad redan när den antogs, framför allt genom att den inte på något sätt behandlar de anställdas rätt till inflytande i företaget. Motionären påpekar att en följd härav är att riksdagen redan under lagens första år tvingats fatta beslut om avvägningen mellan medbestämmandelagstiftningen och aktiebolagslagen. Motionären ifrågasätter om aktiebolagslagen är särskilt lämpad för att reglera en verklighet, där de flesta kapitalägare aldrig lägger sig i företagets skötsel och där de anställda fått laglig rätt till inflytande på företagets centrala beslut. I motionen erinras om att aktiebolagsutredningens förslag på sin tid kritiserats av bl. a. LO och TCO från denna utgångspunkt. Motionären anser att det krävs en ny aktiebolagslag, bl. a. för att folkpartiförslaget att på sikt ge de anställda en med kapitalägarna likvärdig ställning i företagen skall kunna förverkligas. En översyn av aktiebolagslagstiftningen kan enligt motionären vara motiverad även med hänsyn till att olika lagstiftning krävs för småföretag och storföretag och att en eventuell småföretagslagstiftning nödvändiggör en anpassning av ABL. Utredningsuppdraget bör enligt motionärens mening även omfatta en rad andra frågor. Han anser att det finns ett starkt statligt intresse av att ha insyn i de riktigt stora företagen men att denna insyns rätt ej bör baseras på ett statligt ägarinflytande. Att lösa problemet med insyn utan inflytande är en viktig uppgift, framhåller motionären, som anser att en möjlighet är att staten får rätt att tillsätta en revisor i de största företagen. En utredning om en ny aktiebolagslag bör enligt motionärens mening återigen ta upp frågan om ett avskaffande av den graderade rösträtten för aktier. Den graderade rösträtten möter enligt motionären inte enbart principiella invändningar, den har dessutom i flera fall haft en negativ effekt genom att en traditionell ägargrupp kunnat hindra ett företags modernisering och utveckling. Till sist bör, hävdar motionären, redovisningsreglerna standardiseras med sikte på att storföretagen i framtiden skall kunna avkrävas s. k. "sociala bokslut". Motionären framhåller att det är ett samhällsintresse att man i redovisningssammanhang skall kunna få en bild av ett företags sociala effekter och inte bara av lönsamheten i sedvanliga ekonomiska termer. Sammanfattningsvis anför motionären att det är av vikt att Sverige får en speciell lagstiftning för stora företag samtidigt som bördorna för småföretagen lättas.

Motionen 690

I motionen hävdas att specialbestämmelsen i 14 kap. 9 § tredje stycket ABL angående värderingen av aktier vid tvångsinlösen torde kunna tolkas så att det inlösande bolaget kan åberopa ett av ett flertal accepterat pris som ett bevis

på värdet på aktien. I så fall skulle annat pris kunna fastställas bara om det bevisades att värdet på aktien var t. ex. högre. En minoritetsaktieägare som ville ha mer för sina aktier får då bevisbördan för att det riktiga värdet är högre.

Enligt motionären har frågan prövats i en skiljedom rörande ett börsnoterat företags inlösen av minoritetsaktier i ett annat bolag som före inlösen varit börsnoterat. Skiljenämnden har därvid funnit att minoritetsaktieägarna styrkt ett värde som, enligt skiljenämndens preliminära bedömning, med 20 % översteg det erbjudna priset. Trots detta bevisläge ansåg skiljenämnden ej att aktiebolagslagens bestämmelser tillät annat än ett utdömande av det erbjudna priset. Genom skiljedomen har således fastställts att visat högre värde ej är ett sådant särskilt skäl som lagen nämner.

Motionären anser att tvångsinlösen av minoritetsaktier måste betraktas som ett slags expropriation, även om genomförandet sker genom ett "privat" förfarande. Om detta förfarande utvecklas ogynnsamt i någon riktning, är det viktigt att lagstiftaren efter hand med hänsyn till erfarenheten korrigerar och kompletterar gällande regler.

Motionären hävdar att det ej kan anses rimligt att minoritetsaktieägare tvingas skiljas från sina aktier till ett bevisligt underpris. Det kan emellertid inte vara berättigat att i alla lägen framtvunga en kostsam aktievärdering på köparbolagets bekostnad, varför det ej finns skäl att eliminera möjligheten för det inlösande bolaget att som bevis på värdet åberopa att en stor mängd aktieägare tidigare godtagit detta. Däremot borde det vara möjligt för minoritetsaktieägarna att få ut ett högre pris om de kan styrka att aktierna bör åsättas ett högre värde än det pris som bolaget betalat vid förvärvet av majoritetsposten.

Motionen 1194

Motionärerna framhåller att kommerskollegium vid sin prövning av ärenden om tillstånd för utländska medborgare att ingå i svenska aktiebolags styrelser eller vara verkställande direktör tillämpar en liberal praxis. Kommerskollegium tillstyrker ansökan om det inte kommit fram något som tyder på att den utländska medborgaren "inte uppenbart är olämplig för uppdraget". Ytterst få ansökningar avslås. Det man i huvudsak undersöker är enligt motionärerna om den tilltänkte har varit inblandad i någon brottslig verksamhet. Men kommerskollegium skall också "ta särskild hänsyn till om den person det gäller har förutsättningar att förstå och ta hänsyn till hur företag drivs i Sverige och hur relationerna till de anställda bör skötas".

Motionärerna finner det angeläget att reglerna utvecklas ytterligare. Bl. a. måste det vara ett allmänt intresse att söka förhindra att utländska styrelseledamöter utses för att förbereda avveckling av den i Sverige bedrivna verksamheten inom multinationella företag. De fackliga organisationerna,

fortsätter motionärerna, har ofta goda insikter om utländska moderbolags avsikter härvidlag. Den lokala fackliga organisationens yttrande måste därför tillmätas avgörande vikt när kommerskollegium avgör frågan om utlänning skall tillåtas ingå i svenskt bolags styrelse. Detta bör komma till uttryck i lagstiftningen. Motionärerna begär att förslag härom skyndsamt utarbetas och föreläggs riksdagen.

Motionen 1200

I motionen erinras om det kungörelseförfarande som skall tillämpas vid registrering av varumärken m. m. Enligt motionären har ett sådant förfarande uppenbarligen sin grund i att patentverkets egen granskning inte ger en fullgod garanti för att den sökta registreringen inte kan tänkas kollidera med något annat tidigare skyddat objekt. Det är enklare och billigare att genom ett invändningsförfarande behandla invändningar före registrering än att i efterhand behöva föra talan vid domstol.

Motionären framhåller att avsaknaden av ett uppbudsförfarande vid firmaregistrering har i flera fall medfört att firmanamn registrerats som senare visat sig strida mot annans registrerade eller inarbetade varumärke. I dessa situationer blir en kostsam och för båda parter osäker process det enda sätt på vilket tvisten kan slitas. Detta förhållande är inte tillfredsställande.

Motionären anser det rimligt att ett invändningsförfarande motsvarande det som gäller vid bl. a. varumärkesregistrering införs också i samband med registrering av firma. Sådan registrering sker emellertid enligt flera olika lagar. Hos länsstyrelse registreras exempelvis firma för ekonomisk förening och handelsbolag medan patentverket enligt föreskrift i aktiebolagslagen registrerar firma för aktiebolag. Då den huvudsakliga kollisionrisken i praktiken torde föreligga mellan varumärke och aktiebolags firma borde det räcka att endast för denna företagsform uppställa krav på invändningsförfarande vid registrering av firma. Också önskemålet att undvika ett krångligt och utdraget registreringsförfarande för de mindre företagen talar för att ett krav på invändningsförfarande inte bör införas i handelsregisterlagen och lagen om ekonomiska föreningar.

Motionen 1762

Motionärerna konstaterar att det nuvarande förbudet mot emission till underkurs medfört att börsnoterade bolag eller bolag som noteras på Svenska fondhandlarföreningens lista och vilkas aktier noteras under pari inte kunnat verkställa nyemission av aktier.

Enligt motionärerna har behovet av att kunna emittera aktier till underkurs under årens lopp vuxit sig allt starkare. Ett stort antal bolag har under 1977 och 1978 varit börsnoterade under det nominella värdet. Dessa har till följd

därav inte genom nyemission kunnat skaffa sig erforderligt kapitaltillskott. Eftersom alternativa finansieringsformer i praktiken inte är möjliga anser motionärerna det i dagens situation ytterst angeläget att öppna möjlighet för företagen att genom emission till underkurs täcka sitt behov av eget kapital.

Motionen 1765

Motionären anser att man som ett led i kampen mot den ekonomiska brottslighet som har samband med konkurser bör utreda om förbud bör införas att använda firmanamn som är identiskt med eller liknar firma som tidigare innehafits av ett konkursdrabbat bolag. Motionären pekar vidare på att likvidationsinstitutet kan användas för samma brottsliga syften som konkurs. Vid frivillig likvidation kan vem som helst utses till likvidator och handlingsfriheten torde därför vara stor när det gäller manipulationer med bolagets tillgångar. Enligt motionären bör reglerna om likvidation ses över i lämpligt sammanhang.

Tidigare behandling av motionsspörsmålen

Ny aktiebolagslag (motionen 585)

Vid 1977/78 års riksmöte behandlade lagutskottet en motion med samma yrkande som det i motionen 585. I sitt av riksdagen godkända betänkande LU 1977/78:20 avstyrkte utskottet den då aktuella motionen. Utskottet erinrade därvid bl. a. om att yrkanden om en översyn av ABL senast prövats av riksdagen vid riksmötet 1976/77 och avvisats samt om att även motionsförslag angående offentliga revisorer och graderad rösträtt avslagits under senare år. Enligt utskottet hade – sedan riksdagen senast prövade spörsmålet om en genomgripande översyn av aktiebolagslagen – det inte förekommit något som borde föranleda riksdagen till ett ändrat ställningstagande i frågan. Det var, framhöll utskottet vidare, ännu inte möjligt att överblicka vilken utveckling på medbestämmandeområdet som tillkomsten av medbestämmandeavtal kan föra med sig. Vidare pågick alltjämt för frågan om innehållet i en ny aktiebolagslag viktigt utredningsarbete.

Frågan om en ny aktiebolagslag har också berörts dels av statsministern vid besvarandet av en fråga om aktieägares möjligheter att påverka av bolag preliminärt ingångna avtal den 24 januari 1979 (RD 72 s. 79), dels av justitieministern vid besvarandet av en fråga den 6 februari samma år om minoritetsreglerna i ABL (RD 81 s. 42). Båda framhöll härvid att det på sikt kan finnas anledning att överväga en översyn av aktiebolagslagstiftningen, bl. a. mot bakgrund av utvecklingen när det gäller löntagarnas medbestämmande.

Beträffande riksdagsbehandlingen i övrigt av de i motionen upptagna

spörsmålen hänvisas till det ovan angivna betänkandet. Frågan om offentliga revisorer har också tagits upp i en vid föregående riksmöte väckt motion 1978/79:1760 av Jan Bergqvist (s) och Birger Rosqvist (s), vilken behandlas i betänkandet LU 1979/80:3.

Emission av aktier till underkurs (motionen 1762)

I samband med propositionen 1975:103 med förslag till ny aktiebolagslag behandlade utskottet utförligt frågan om emission till underkurs med anledning av en motion. I sitt av riksdagen i denna fråga godkända betänkande (LU 1975/76:4 s. 86 f.) avstyrkte utskottet motionen. Beträffande de närmare skälen för ställningstagandet hänvisas till betänkandet. Även vid 1977/78 års riksmöte behandlade utskottet en motion om emission till underkurs. I samband med behandlingen av ärendet redovisade företrädare för Sveriges industriförbund förbundets syn på spörsmålet. Utskottet framhöll (LU 1977/78:8) bl. a. att sedan år 1975 har det inte förekommit några nya omständigheter som kunde föranleda ett ändrat ställningstagande i frågan. Utskottet tillade att åtskilliga problem av komplicerad beskaffenhet är förenade med införandet av en möjlighet för emission till underkurs. Utskottet erinrade också om att departementschefen uttalat att frågan fick prövas i annat sammanhang. På hemställan av utskottet avtog riksdagen motionen.

Aktiebolags firma (motionen 1200)

Under förarbetena till firmalagstiftningen behandlades bl. a. frågorna om registreringsmyndigheternas prövning av föreslagen firma och inrättandet av en central firmaregistrering. I proposition 1974:4 med förslag till firmalag anförde departementschefen att firmaregistreringen föreföll på sikt kunna effektiveras och rationaliseras med hjälp av ADB men att av kostnadsskäl detta inte borde göras isolerat utan integrerat med annan statlig ADB-registrering av baskaraktär. Till följd härav borde någon mera genomgripande reform av firmaregistreringen inte göras då. Beträffande frågan om ett eventuellt överflyttande av förenings- och handelsregistren till central myndighet ansåg departementschefen det inte lämpligt att då vidta en så genomgripande och kostsam åtgärd, huvudsakligen därför att företags- och firmaregistreringen i framtiden kunde antas bli föremål för en mera omfattande rationalisering, vars närmare innebörd det ännu inte var möjligt att förutse. Man kunde för övrigt tänka sig en ordning, där vissa register i princip förblev regionala men samlades i en gemensam dator, med vilken varje registreringsmyndighet kunde kommunicera för registerföring och erhållande av information (prop. s. 162 f.). Beträffande registreringsmyndigheternas granskningskyldighet förklarade departementschefen att det åtminstone då inte var praktiskt möjligt att utsträcka granskningen till register, som fördes av andra myndigheter. Fall med kollision mellan

registrerade kännetecken fick lösas av domstolarna i efterhand. Detta överensstämde med gällande system, som inte torde ha medfört några större olägenheter (prop. s. 183).

Beträffande det i varumärkeslagen stadgade uppbudsförfarandet framhölls under förarbetena till lagen (prop. 1960:167 s. 28, 34 f. och 126 ff.) att ett uppbudsförfarande kunde bli ett värdefullt komplement till dåvarande granskningssystem och bidra till att rättssäkerheten på området ökades. Det ansågs, särskilt med hänsyn till förslaget om införande av en preklusionsregel, viktigare än förut att innehavare av äldre kännetecken sattes i stånd att bevaka att registrering av förväxlingsbara varumärken inte ägde rum. Såvitt gällde varumärkes förhållande till firma framhölls att patent- och registreringsverkets granskning kunde komma att bli mycket betungande, då flertalet firmor registrerades på annat håll än hos detta verk.

Även under förarbetena till namnlagen diskuterades frågan om ett uppbudsförfarande. Namnrättskommittén, vars betänkande låg till grund för namnlagen, fann sig inte kunna förorda ett sådant förfarande vid namnprövning, bl. a. med hänsyn till den med förfarandet förenade tidsutdräkten. Patentverket förordade dock i sitt remissyttrande ett uppbudsförfarande och framhöll därvid att verket endast i relativt begränsad omfattning hade möjlighet att ex officio beakta förekommande kännetecken. Namnlagen kom också att innehålla regler om uppbudsförfarande.

Vissa utredningar m. m.

Anställdas inflytande, bolagsform för småföretag, revision och graderad rösträtt för aktier (motionen 585)

Diskussionen om de anställdas medinflytande har efter medbestämmandelagens tillkomst i hög grad kommit att inrikta sig på frågan om s. k. löntagarfonder.

Utredningen (Fi 1975:03) om löntagarna och kapitaltillväxten tillkallades i januari 1975 för att utreda frågor om löntagarfonder. I direktiven anføres bl. a. att om löntagarna får andel i företagets kapitalbildning kan detta underlätta genomförandet av den solidariska lönepolitiken samtidigt som risken för vidgade förmögenhetsklyftor kan motverkas. En väg att uppnå denna effekt uppges vara att skapa s. k. löntagarfonder. Utredningen skall kartlägga de olika system för löntagarfonder som diskuterats samt konstruera en eller ett par modeller för fonder, som genom sin konstruktion skall vara ägnade att dels förebygga risken för vidgade förmögenhetsklyftor, dels stärka den solidariska lönepolitiken och främja utvecklingen mot ökad företagsdemokrati. Utredningsarbetet väntas inte vara avslutat under innevarande år.

Till detta kan läggas att det inom de politiska partierna och inom löntagarorganisationerna skett ett omfattande utredningsarbete avseende utformningen av ett ev. framtida system med löntagarfonder.

Regeringen tillsatte år 1976 en utredning, *nya arbetsrättskommittén (A 1976:02)*, för att utreda vissa frågor på det arbetsrättsliga området. Enligt direktiven skall kommittén följa medbestämmandelagstiftningens introduktion och tillämpning och bl. a. utreda vissa frågor om den s. k. negativa föreningsrätten. Kommittén har i oktober 1977 avgett delbetänkandet (Ds A 1977:4) Fackliga förtroendemän, möten på betald arbetstid och arbetslivsforskning. Kommitténs arbete beräknas pågå under hela år 1979.

1974 års bolagskommitté (Ju 1974:21), som haft i uppdrag bl. a. att utreda frågor om handelsbolag och behovet av en särskild ny företagsform för småföretag, avlämnade 1978 dels delbetänkandet (SOU 1978:66) Andelsbolagslag med förslag till lagstiftning om en särskild bolagsform för mindre företag, dels delbetänkandet (SOU 1978:67) Nya bolagsregler m. m. med förslag till ny lagstiftning om bl. a. handelsbolag och enkla bolag.

Betänkandena har remissbehandlats varvid förslaget till andelsbolagslag utsatts för en omfattande kritik. Enligt ett i februari 1979 utgivet pressmeddelande har regeringen med anledning av remisskritiken beslutat att förslaget inte skall genomföras. Frågan om särskilda och enklare regler för de mindre företagen övervägs f. n. ytterligare inom justitiedepartementet. Arbetet härmed har samordnats med departementsbehandlingen av betänkandet Nya bolagsregler m. m.

Utredningen (Ju 1973:17) om utländska övertaganden av svenska företag som enligt sina direktiv haft att företa en översyn av lagen (1916:156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m. har i första hand haft som uppgift att få fram instrument som sätter samhället i stånd att utöva kontroll över dels utländska uppköp av svenska företag, dels utlandsägda företags verksamhet i vårt land. Utredningen slutförde sitt uppdrag 1978 genom avlämnandet av betänkandet (SOU 1978:73) Kontroll av utländsk företagsetablering i Sverige m. m. Utredningen, som inte kunnat enas om ett gemensamt förslag, har i betänkandet framlagt tre förslag till kontroll av utländsk företagsetablering.

Ett av dessa förslag går ut på att en utländsk företagsetablering och utlandsägda företags verksamhet bör kontrolleras inom ramen för en lagstiftning som leder till reell likabehandling av svenskägda och utlandsägda företag. Företrädarna för denna linje, den s. k. kontrollinjen, föreslår bl. a. att industriverket – i egenskap av föreslagen tillsynsmyndighet – ges rätt att förordna en offentlig revisor i större utlandsägda företag att jämte de revisorer som tillsatts med tillämpning av 10 kap. 1 § ABL delta i granskningen av styrelsens och verkställande direktörens förvaltning samt av bolagets räkenskaper. Den offentliga revisorn skall ägna särskild uppmärksamhet åt den s. k. förvaltningsrevisionen.

I betänkandet tar utredningen även upp frågan om differentierad rösträtt. Utredningen, som på denna punkt varit enig, förordar att nuvarande rösträttsregler behålls oförändrade. Enligt utredningen hänför sig huvudinvändningen mot en minskning av möjligheterna till graderad rösträtt för

aktier paradoxalt nog till frågan om maktkoncentration. Utredningen framhåller att ett syfte med bestämmelserna i 1916 års lag är att uppnå en maktkoncentration i den meningen att det röstmässiga inflytandet över bolaget i görligaste mån skall förbehållas det svenska kapitalet. Detta syfte skulle motverkas genom en begränsning av möjligheterna till rösträttsdifferentering. En begränsning skulle leda till att möjligheterna till utländsk kapitalförsörjning skulle förbli oförändrade eller i marginella fall minska samtidigt som ett fullt utnyttjande av dessa möjligheter skulle medföra en kraftig ökning av det utländska inflytandet. Från den begränsade intresssynpunkt utredningen har att bevaka är detta inte en önskvärd utveckling. Betänkandet har remissbehandlats, och förslagen övervägs f. n. inom regeringskansliet.

Aktiebolagsrättsliga frågor har också berörts under *brottsförebyggande rådets översyn av lagstiftning mot organiserad och ekonomisk brottslighet*. Översynsarbetet har såvitt nu är av intresse resulterat i dels förslag som rör revisors verksamhet, (PM 1978:2) Revisors verksamhet, dels förslag som syftar till att förebygga vissa missbruk av aktiebolagsformen, (PM 1979:5) Aktiebolagslagen – förstärkt skydd för det bundna kapitalet m. m.

I den förstnämnda promemorian framläggs förslag som dels syftar till en förstärkning av revisorernas ställning i olika avseenden, och en utvidgning av tillsynen över revisorerna, dels innebär en komplettering av de etiska regler som revisorsorganisationerna antagit.

Den andra promemorian innehåller förslag om bl. a. en viss utökning av skyldigheten för aktiebolag att ha kvalificerad revisor.

Promemoriorna, som överlämnats till regeringen av brottsförebyggande rådet, har remissbehandlats och är f. n. föremål för överväganden inom regeringskansliet.

En särskild utredare har nyligen tillkallats med uppdrag att utvärdera försöksverksamheten med *offentlig styrelserepresentation* och föreslå åtgärder när det gäller sådan representation i aktiebolag och stiftelser (Dir 1979:107).

Emission av aktier till underkurs (motionen 1762)

I december 1978 hemställde Sveriges industriförbund, Svenska bankförbundet och Föreningen auktoriserade revisorer i en gemensam skrivelse till justitiedepartementet att frågan om emission av aktier till underkurs i hela dess vidd togs upp till förutsättningslös prövning. För det fall departementet inte skulle finna sig kunna tillstyrka en lösning där underkursemission med kvarstående kursdifferens tilläts, begärde organisationerna att i vart fall en i Norge och Finland tillämpad metod, som innebär underkursemission med omedelbar utfyllnad av kursdifferensen från eget kapital, snarast skulle införas. Organisationerna föreslog slutligen att aktiebolagslagen skulle ändras så att vid nedsättning av aktiekapital endast en central registrering skall

behöva ske och att kravet på infordrande av aktiebrev för nedstämpling eller utbyte slopas. En annan fråga som borde prövas var enligt organisationerna om inte den nuvarande regeln om domstolsprövningen vid vinstutdelning under tre år efter nedsättningen av aktiekapitalet kunde slopas i vissa fall.

Organisationernas skrivelse har remissbehandlats, och frågorna övervägs f. n. inom justitiedepartementet.

Utländska styrelseledamöter (motionen 1194)

I det ovan redovisade betänkandet (SOU 1978:73) Kontroll av utländsk företagsetablering i Sverige m. m. behandlas bl. a. den i motionen aktualiserade frågan angående utländska styrelseledamöter och verkställande direktörer i svenska aktiebolag (s. 634 ff.). Utredningen, som på denna punkt är enig, anser att det inte finns anledning att skärpa nuvarande bestämmelser. Beträffande kommerskollegiums dispenspraxis framhåller utredningen att den tidigare prövningen inom verket synes ha varit tämligen summarisk men att åtgärder för en mera omfattande prövning under senare år vidtagits. Sålunda inhämtas numera regelmässigt yttrande från fackliga organisationer. Utredningen anser inte att praxis i dispensärenden bör bli mera restriktiv men föreslår – som en kodifiering av gällande praxis – att i aktiebolagsförordningen införs en uttrycklig bestämmelse om att fackliga organisationer skall beredas tillfälle att yttra sig innan dispensärenden avgörs.

Betänkandet är – som tidigare angivits – remissbehandlat och föremål för överväganden inom regeringskansliet. I sitt yttrande över betänkandet förordar kommerskollegium att tillståndskravet begränsas till fall då mer än en tredjedel av styrelseledamöterna och verkställande direktörerna inte är i Sverige bosatta svenskar. Kollegiet anser det inte meningsfullt att behålla nuvarande ordning med hänsyn till att utredningen i dispensärendena – trots yttranden från fackliga organisationer – i det stora flertalet ärenden är bristfällig.

Likvidation (motionen 1765, yrkandet 4)

De nuvarande reglerna om tvångslikvidation i ABL har tagits upp till prövning vid brottsförebyggande rådets översyn av lagstiftning mot ekonomisk och organiserad brottslighet. Resultatet av övervägandena har redovisats i promemorian (1979:5) Aktiebolagslagen – förstärkt skydd för det bundna kapitalet m. m. I promemorian föreslås en skärpning av regeln om likvidationsplikt för aktiebolag vars aktiekapital gått förlorat till två tredjedelar eller mer. Förslaget innebär att bolag som förlorat mer än två tredjedelar av sitt aktiekapital inom viss tid måste förete full täckning av aktiekapitalet för att undgå likvidationsplikt samt att bolag inte får driva verksamhet under längre tid utan att ha två tredjedelar av aktiekapitalet täckt. Vidare föreslås att revisor skall ha skyldighet att ansöka om likvidation när brist i aktiekapitalet

inte täcks och bolagsstämman inte beslutar om likvidation. Promemorian innehåller också förslag om att kvalificerad revisor skall finnas i bolag som inte har full täckning för sitt registrerade aktiekapital.

I remissyttranden över promemorian har riksskatteverket och kommerskollegium anfört att reglerna om likvidationsförfarandet bör ses över i syfte att borgenärer och det allmänna skall ges insyn i förfarandet.

Aktiebolags firma (motionen 1200 och 1765, yrkandet 3)

I den tidigare nämnda promemorian från brottsförebyggande rådet Aktiebolagslagen – förstärkt skydd för det bundna kapitalet m. m. behandlas även reglerna om aktiebolags firma. I promemorian framhålls att enligt uppgifter från många håll är det inte ovanligt att ett bolag på obestånd inför en förestående konkurs eller likvidation byter firma. Anledningen härtill kan vara att firmanamnet representerar ett visst ekonomiskt värde som bolaget vill bevara för framtida näringsverksamhet. Ofta ingår emellertid enligt promemorian namnbytet som ett led i en rad åtgärder som syftar till att vilseleda borgenärer och andra intressenter i bolaget. I samma syfte företas ibland ändringar i bolagsordningens bestämmelser om den ort där styrelsen skall ha sitt säte. Bolaget vill kanske, framhålls det vidare, förlägga ett ofrånkomligt konkurs- eller likvidationsförfarande till en ort där man saknar närmare erfarenhet av bolaget och där kontrollmyndigheternas arbetsläge är så pressat att eventuella oegentligheter kan beräknas passera obemärkt.

I promemorian pekas också på att det inte endast är när konkurs är omedelbart förestående som manipulationer företas. Byte av säte kan också ske för att fortlöpande undgå skatter av olika slag. Åtgärden kombineras då med underlåtenhet att till skattemyndigheterna i den nya orten anmäla bytet.

De problem som firmabytena aktualiserar kan enligt promemorian endast delvis avhjälpas genom införande i firmalagen av en bestämmelse om karenstid så att avregistrerad firma inte får inregistreras på nytt innan viss tid förflutit. Bl. a. kan man inte på detta sätt förhindra att aktiebolag byter firma utan avsikt att låta det gamla namnet återuppstå. Ekonomisk brottslighet innefattande manipulationer med firmabyten torde vara ojämförligt vanligast i aktiebolag. Enligt promemorian är det påkallat med föreskrifter i ABL som begränsar rätten att byta firma eller säte. På grund härav föreslås att beslut om ändring av bolagsordningen såvitt angår bolagets firma eller den ort i Sverige där bolagets styrelse skall ha sitt säte får registreras om dels ändringen är påkallad av marknadsmässiga, organisatoriska eller andra särskilda skäl, dels att yttrande företas från auktoriserad eller godkänd revisor om att full täckning, när intyget avges, finns för bolagets registrerade aktiekapital och att såvitt känt någon allvarlig betalningsanmärkning mot bolaget inte har förekommit under det närmast föregående året.

I promemorian föreslås också åtgärder för att en upprustning av aktiebo-

lagsregistret skall åstadkommas. I anslutning härtill uttalas sympatier för ett s. k. basregister för uppgifter om företag, organisationer och offentliga organ. Vidare anmärks i promemorian att det stora antalet s. k. namnskyddsbolag tyder på att näringsidkare inte anser att firmalagen ger ett erforderligt skydd mot intrång. Med anledning härav framhålls vikten av att man i samband med att ett framtida basregister utreds också uppmärksammar frågan om behovet av en central firmaregistrering.

Frågan om inrättande av ett s. k. basregister utreds på regeringens uppdrag av statskontoret. Utredningsarbetet har pågått sedan 1977. Detta år påbörjade statskontoret också en översyn av patentverkets bolagsbyrå. Översynen syftar till en rationalisering av bolagsbyråns organisation och arbetsformer med inriktning på en snabbare handläggning av ärendena.

Remissyttrandena (motionen 1200)

Patentverket vitsordar inledningsvis att nyregistrering av firmor har skett som senare har visat sig strida mot skyddade varumärken och aktiebolags firmor. Enligt verket bör emellertid de fel som förekommit sättas i relation till att verket under de senaste 10 åren registrerat ca 120 000 aktiebolagsfirmor och ca 40 000 varumärken. Antalet kända dubbelregistreringar under denna period har inte varit flera än något 10-tal.

Enligt verket kommer mekaniserade metoder att tas i bruk för likhetsgranskning av aktiebolagsfirmor inbördes och i förhållande till registrerade varumärken och varumärken som är föremål för registreringsansökan. Härmed erhålls en avsevärt större säkerhet vid granskningen, och risken för att granskningsunderlaget inte skall ta upp beaktansvärda hinder i form av äldre firmor eller varumärken blir därigenom minimerad. Införandet av ett uppbudsförfarande torde med hänsyn härtill inte vara av behovet påkallat.

Verket anser emellertid att det kan diskuteras om ett uppbudsförfarande behövs för att man skall kunna beakta vissa andra med sökt aktiebolagsfirma kolliderande rättigheter, främst icke registrerade men inarbetade varumärken samt i lokala register införda firmor för handelsbolag och ekonomiska föreningar. Antalet invändningar, som baserar sig på inarbetade varumärken, är mycket få i ärenden om varumärkesregistrering. Det finns enligt verket knappast anledning tro att flera invändningar av detta slag skulle riktas mot aktiebolagsfirmor om ett uppbudsförfarande infördes även vid firmaregistrering. I ett längre tidsperspektiv kan det inte uteslutas att det centralt kan komma att finnas tillgång till de lokala registrens firmauppgifter. Den mekaniserade likhetsgranskningen kan då lätt vidgas till att omfatta även dessa. I avvaktan härpå kan enligt patentverkets åsikt hänsyn till lokala firmor inte motivera införandet av ett kungörelseförfarande vid registrering av aktiebolagsfirmor.

Ett invändningsförfarande kan, fortsätter verket, naturligtvis utgöra en

garanti för att själva bedömningen av det framtagna granskningsmaterialet inte leder till en objektivt sett felaktig registrering. Fördelarna härav bör dock vägas mot olägenheterna för näringslivet med en invändningsfrist som leder till förlängda väntetider vid registrering av aktiebolag.

Under alla förhållanden anser verket att frågan om ett invändningsförfarande bör närmare utredas innan beslut fattas om att införa regler om ett sådant förfarande i aktiebolagslagen. Patentverket finner därför inte skäl att tillstyrka bifall till motionsförslaget.

Svea hovrätt erinrar om att patentverket vid sin prövning av huruvida föreslagen aktiebolags firma kolliderar med annat skyddat namn eller kännetecken har tillgång till, förutom aktiebolagsregistret, även filialregistret, varumärkesregistret och släktnamnsförteckningen. Däremot har patentverket inte någon omedelbar tillgång till de vid länsstyrelserna förda handels- och föreningsregistren och inte heller någon överblick över bl. a. inarbetade men ej registrerade varumärken, ibruktagna närings- och varukännetecken samt släktnamn och titlar på litterära verk. Det anförda visar enligt hovrätten att patentverket har möjlighet till en jämförelse med de kolliderande rättigheter som är av större intresse. Härtill kommer, fortsätter hovrätten, att enligt uppgift av patentverket varumärkesregistret numera ligger på data. I planeringen ingår att även släktnamnsförteckningen inom några år skall ha överförts till data. Beträffande aktiebolagsregistret uppges att verket inom kort kommer att ha en alfabetisk förteckning på data. Hovrätten har inhämtat att man inom statskontoret på regeringens uppdrag för närvarande utreder möjligheterna att på data upprätta ett register över företag, organisationer och offentliga organ samt att ett sådant register ger förutsättningar för en centraliserad firmagranskning.

Hovrätten framhåller att patentverkets granskningsmöjligheter kommer att utvidgas. Ett uppbudsförfarande skulle givetvis ge möjlighet att i granskningsarbetet få in uppgifter som inte finns i patentverkets skilda register. Förfarandet med kungörelse och invändning skulle emellertid till sökandens nackdel medföra en förlängning av prövotiden samt ökade kostnader för det allmänna och därmed i sin tur för sökanden. Enligt hovrättens mening är de fördelar som kan vinnas med ett uppbudsförfarande så små, att hovrätten anser sig böra avstyrka bifall till motionen.

Sveriges industriförbund framhåller att ett invändningsförfarande innan registrering av firma sker principiellt sett väl svarar mot den i övrigt föreliggande likheten i uppbyggnaden av firmalagen och varumärkeslagen. Det system som tillämpas på varumärkessidan synes också fungera tillfredsställande. Industriförbundet saknar underlag för bedömning av omfattningen av sådana fall, där firma registrerats trots att den senare visat sig strida mot annans registrerade eller inarbetade närings- eller varukännetecken. Klart är emellertid enligt Industriförbundet att sådan registrering har förekommit, vilket i de enskilda fallen lett till långa och kostsamma domstolsprövningar, något som självfallet är önskvärt att undvika. Invändningsförfarandet är i

detta sammanhang ett medel att i viss utsträckning nedbringa antalet sådana processer. Genom invändningsförfarandet skulle också innehavaren av ett icke registrerat men inarbetat närings- eller varukännetecken kunna bevaka sina intressen på ett tidigare stadium än vad som nu är möjligt.

Industriförbundet anser emellertid att de beskrivna fördelarna med ett invändningsförfarande måste vägas mot allmänhetens och registreringsmyndighetens gemensamma intresse av att registreringsförfarandet inte blir alltför svårhanterligt. Långa handläggningstider måste undvikas, och sökanden bör inte drabbas av onödiga förseningar. Ett annat förhållande värt att notera i sammanhanget är enligt Industriförbundet att ett aktiebolag – för att kunna förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter – är beroende av att en registrering av bolaget skett hos patentverket. I samband med myndighetens granskning av stiftelseurkunderna sker också föreskriven prövning av bolagets firma. Ett invändningsförfarande i detta skede förlänger tiden innan bolaget faktiskt kan börja sin verksamhet.

Sammantaget anser dock förbundet den väckta frågan vara av sådant intresse, att den bör göras till föremål för en utredning. Praktiska skäl torde i dagens läge tala för att utredningen begränsas till frågan om ett invändningsförfarande vid registrering av aktiebolagets firma.

Svenska föreningen för industriellt rättsskydd anför inledningsvis att frågan om ett invändningsförfarande vid prövning av ansökningar om registrering av aktiebolags firma inte synes ha varit föremål för överväganden i samband med tillkomsten av firmalagen. Detta förhållande skulle kunna motivera att en begränsad utredning därom kommer till stånd.

Allmänt sett torde det enligt föreningen i den aktualiserade frågan gälla att avväga å ena sidan intresset att få eventuella invändningar emot en firmaregistrering framställda på ett så tidigt stadium som möjligt – dvs. redan under registreringsförfarandet och inte först efter registreringen i form av ett domstolsförfarande angående hävande av registreringen – samt å andra sidan att registreringsförfarandet inte onödigtvis drar ut på tiden, byråkratiseras och fördyras. Enligt föreningen är det i och för sig självklart att en invändning före den slutliga registreringsprövningen är att föredra framför en invändning i form av talan vid domstol efter registreringen. Föreningen ställer sig dock tveksam till om frekvensen av dylika – befogade – invändningar kan väntas vara tillräckligt stor för att väga upp nackdelarna med tidsutdräkten i samtliga registreringsfall. Redan nu torde f. ö. registreringsmyndigheten granska ansökningar mot – förutom aktiebolagsregistret och filialregistret – bl. a. varumärkesregistret.

Föreningen framhåller vidare att ett kungörelseförfarande för med sig särskilda spörsmål, t. ex. frågan huruvida invändare skall äga administrativ klagorätt, när invändningen ogillats, med därav följande ytterligare tidsutdräkt. En annan fråga är om det verkligen är motiverat att begränsa ett invändningsförfarande till fall som rör firmor för aktiebolag, dvs. om ej även andra firmor som söks registrerade bör omfattas.

Föreningen uttalar att skäl föreligger att ej avslå motionen. Det torde vara av intresse att de väckta frågorna görs till föremål för en begränsad utredning. Skulle en reform av firmaregistreringen – med tanke på datorbaserad centralregistrering för alla slags firmor – vara aktuell inom en nära framtid, torde dock den i motionen upptagna frågan kunna anstå, anser föreningen.

Svenska patentombudsföreningen anför att ett stort antal av föreningens medlemmar, som handlägger varumärkesärenden, har negativ erfarenhet av firmaregistreringsförfarandet hos patentverket. En reform på området skulle, anser föreningen, även – åtminstone till en del – undanröja bristen att det i vårt land inte finns något centralt samlingsregister, som utvisar samtliga här i riket bestående firmaregistreringar.

Föreningen hävdar att praxis beträffande firmaregistreringen är svåröverskådlig och att införandet av ett invändningsinstitut skulle kunna resultera i att praxis på firma- och varumärkesområdet fick möjlighet att stabiliseras och förenhetligas. Om ett invändningsförfarande införes bör, på sätt som gäller beträffande patent, varumärken, mönster och namn, patentbesvärsrätten bli första besvärinstans.

Enligt Patentombudsföreningens mening finns det ingen anledning att inte införa ett publiceringsförfarande, i första hand vad beträffar ansökningar om registrering av aktiebolagsfirmor, då det som ovan påpekats är ett mycket angeläget rättssäkerhetsintresse att detta institut införes för att ge tredje man möjlighet att göra gällande sin rätt genom invändning hos den administrativa myndigheten.

Enligt föreningen är det svårt att förutsäga hur stor invändningsfrekvensen kan tänkas bli, men det finns ingen anledning tro att den skulle bli mindre än inom varumärkesområdet, där ju ansökningarna underkastas en mycket grundlig granskning av registreringsmyndigheten, innan publicering av desamma sker.

Föreningen anser att den omständigheten att den administrativa myndighetens handhavande av ansökningen kan komma att ta något längre tid i anspråk än f. n. på intet sätt bör vara av avgörande betydelse i detta sammanhang. Intresset av rättssäkerhet bör absolut gå före intresset av att registreringsansökningarnas behandlingstid hos patentverket hålls så kort som möjligt. Genomsnittligt räknat för ansökningarna torde för övrigt den förlängda tiden inte bli särskilt besvärande.

Föreningen anmärker att även frågan om ett eventuellt införande av förbud emot firma som är identisk med eller företer stor likhet med firma för bolag som försatts i konkurs aktualiserats. Genom tillägg till firmalagen borde ett dylikt förbud kunna införas, då lämpligen med viss tidsfrist, räknat från konkursens avslutande.

Patentombudsföreningen uttalar således sitt stöd för motionen 1200 och anser att motionsspörsmålet bör utredas. En utredning i föreliggande fall synes ej behöva vara särskilt omfattande och bör ske utan tidsspillan. Det

finns enligt föreningen ingen anledning att avvakta t. ex. ett datoriserat centralregister för alla typer av firmor, utan reformen bör redan nu införas, i varje fall då det gäller registrering av aktiebolagsfirmor.

Utskottet

I betänkandet behandlar utskottet sju motionsyrkanden angående översyn av aktiebolagslagen, aktieemission till underkurs, utländska styrelseledamöter, likvidation, inlösen av minoritetsaktier och aktiebolags firma.

Översyn av aktiebolagslagen

I motionen 585 framhålls att den nya aktiebolagslagen, som trädde i kraft den 1 januari 1977, ansågs vara föråldrad redan när den antogs, framför allt genom att den inte behandlar de anställdas rätt till inflytande i företaget. Motionären anser att det krävs en ny aktiebolagslag, bl. a. för att man skall kunna förverkliga folkpartiförslaget om att på sikt ge de anställda en med kapitalägarna likvärdig ställning i företagen. Ett annat skäl för en översyn av den aktiebolagsrättsliga lagstiftningen är enligt motionären behovet av särskilda regler för småföretag. I motionen pekas på vissa frågor som bör omfattas av utredningsuppdraget. En sådan fråga är hur staten skall kunna garanteras insyn i de stora företagen utan att staten för den skull skall ha ett ägarinflytande. Motionären anser en möjlig lösning vara att staten ges rätt att tillsätta en revisor i de största företagen. Motionären ifrågasätter vidare om inte den graderade rösträtten för aktier bör avskaffas. Redovisningsreglerna bör enligt motionären standardiseras med sikte på att storföretagen i framtiden skall kunna avkrävas s. k. "sociala bokslut". Med stöd av det anförda yrkar motionären att riksdagen skall begära att en parlamentarisk utredning tillsätts med uppdrag att lägga fram förslag till en ny aktiebolagslag.

Utskottet erinrar om att frågan om en sådan översyn av aktiebolagslagen som förespråkas i motionen flera gånger under de senaste åren aktualiserats motionsvägen, senast vid 1977/78 års riksmöte (LU 1977/78:20). Motionerna har avslagits under hänvisning till att utvecklingen på medbestämmanderättsens område borde avvaktas och att inom bl. a. 1974 års bolagskommitté och utredningen om utländska övertaganden av svenska företag det pågick utredningsarbete som var av betydelse för spørsmålet om innehållet i en ny aktiebolagslag.

Som närmare framgår av redogörelsen ovan (s. 13–15) har 1974 års bolagskommitté 1978 lagt fram förslag till lagstiftning om bl. a. handelsbolag och enkla bolag. Likaså föreligger resultatet av det utredningsarbete som bedrivits av utredningen om utländska övertaganden av svenska företag och som bl. a. berört frågan om den graderade rösträtten för aktier. Utredningarnas betänkanden har remissbehandlats och övervägs f. n. inom justitiede-

partementet. Också spörsmålet om särskilda och enklare aktiebolagsregler för de mindre företagen övervägs inom departementet. Utskottet vill vidare peka på att brottsförebyggande rådets översyn av lagstiftning mot organiserad och ekonomisk brottslighet resulterat i bl. a. två promemorior, vari framläggs förslag som dels rör revisors verksamhet, dels syftar till att förebygga vissa missbruk av aktiebolagsformen. Promemoriorna har överlämnats till regeringen och därefter remissbehandlats.

Enligt vad utskottet inhämtat avser regeringen att under våren 1980 förelägga riksdagen en proposition med förslag till ny lagstiftning om handelsbolag och enkla bolag. Avsikten är att regeringen i denna proposition även skall ta ställning till dels förslag om revisors verksamhet, dels frågan om särskilda och enklare aktiebolagsregler för mindre företag, dels ock vissa andra aktiebolagsrättsliga frågor.

Utskottet vill vidare framhålla att det fortfarande är omöjligt att överblicka vilken utveckling på medbestämmandeområdet som tillkomsten av medbestämmandeavtal kan föra med sig. Alltjämt pågår också arbetet inom utredningen om löntagarna och kapitaltillväxten vilket är av betydelse för spörsmålet om innehållet i en ny aktiebolagslag.

Med hänsyn till det anförda bör enligt utskottets mening motionen 585 inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Emission av aktier till underkurs

Då ett aktiebolag bildas gäller enligt 2 kap. 2 § aktiebolagslagen (ABL) att betalning för aktie inte får understiga det belopp på vilket aktien skall lyda (nominella beloppet). Tecknas aktie med villkor som strider mot vad som stadgas i paragrafen skall det nominella beloppet ändå betalas. Bestämmelserna i 2 kap. 2 § skall enligt 4 kap. 1 § äga motsvarande tillämpning vid nyemission, dvs. då aktiekapitalet ökas genom att nya aktier i bolaget tecknas mot betalning. Aktiekapitalet kan också ökas genom att nya aktier ges ut eller att aktiernas nominella belopp höjs utan ny betalning. Vid sådan s. k. fondemission får ej till aktiekapitalet överföras belopp, som understiger summan av de nya aktiernas nominella belopp eller den sammanlagda höjningen av aktiernas nominella belopp.

Även om ABL således inte ger möjlighet till emission av aktier till en kurs som understiger aktiernas nominella belopp, kan i praktiken ett liknande resultat åstadkommas genom att bolagets aktiekapital nedsätts på så sätt att aktiernas nominella belopp minskas. Aktier kan därefter nyemitteras till det nya nominella beloppet. Regler om nedsättning av aktiekapitalet finns i 6 kap. ABL. Vid nedsättning av aktiernas nominella belopp skall aktierna förses med påteckning om det nya nominella beloppet. Vidare gäller bl. a. att någon vinstutdelning inte får ske under tre år såvida inte aktiekapitalet ökas med minst nedsättningsbeloppet eller rätten ger tillstånd till utdelning. Innan sådant tillstånd kan ges måste bolagets alla kända och okända borgenärer

kallas till rätten och ges möjlighet att om de så önskar få betalt eller betryggande säkerhet för sina fordringar.

I motionen 1762 konstateras att det nuvarande förbudet mot emission till underkurs medfört att börsnoterade bolag eller bolag som noteras på Svenska fondhandlarföreningens lista och vilkas aktier noteras under pari inte kunnat verkställa nyemission av aktier. Enligt motionärerna har behovet av att kunna emittera aktier till underkurs under årens lopp vuxit sig allt starkare. Ett stort antal bolag har under 1977 och 1978 varit börsnoterade under det nominella värdet. Dessa har till följd därav inte genom nyemission kunnat skaffa sig erforderligt kapitaltillskott. Eftersom alternativa finansieringsformer i praktiken inte är möjliga anser motionärerna det i dagens situation ytterst angeläget att möjlighet öppnas för företagen att genom emission till underkurs täcka sitt behov av eget kapital. I motionen begärs därför att regeringen skall framlägga förslag till ändring av ABL så att emission till underkurs blir möjlig.

Utskottet erinrar om att spörsmålet rörande emission till underkurs tagits upp i en gemensam skrivelse i december 1978 till justitiedepartementet från Sveriges industriförbund, Svenska bankföreningen och Föreningen auktoriserade revisorer. I skrivelsen hemställde organisationerna att frågan i hela sin vidd skulle tas upp till förutsättningslös prövning. För det fall departementet inte skulle finna sig kunna tillstyrka en lösning där underkursemission med kvarstående kursdifferens tilläts, begärdes att i vart fall en i Norge och Finland tillämpad metod, som innebär underkursemission med omedelbar utfyllnad av kursdifferensen från eget kapital, snarast skulle införas. Organisationerna föreslog slutligen att aktiebolagslagen skulle ändras så att vid nedsättning av aktiekapital endast en central registrering behöver ske och att kravet på infordrande av aktiebrev för nedstämpling eller utbyte slopas. En annan fråga som borde prövas var enligt organisationerna om inte den nuvarande regeln om domstolsprövningen vid vinstutdelning under tre år efter nedsättningen av aktiekapitalet kunde slopas i vissa fall.

Organisationernas skrivelse har remissbehandlats, och frågorna övervägs f. n. inom justitiedepartementet. Enligt vad utskottet inhämtat ämnar regeringen ta ställning till önskemålen i skrivelsen jämte de synpunkter som framkommit under remissbehandlingen i den proposition på associationsrättens område vilken – som ovan berörts – avses bli framlagd våren 1980. Ställningstagandet bör inte föregripas, och motionen 1762 bör därför inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Utländska styrelseledamöter

Enligt 8 kap. 4 § ABL skall styrelseledamot och verkställande direktör i aktiebolag vara svensk medborgare och bosatt i Sverige. Dispens från kravet på medborgarskap och bosättningsland kan emellertid ges av kommerskollegium. I fall där mer än en tredjedel av hela antalet ledamöter i bolagets

styrelse inte är personer som är i Sverige bosatta svenska medborgare prövas frågan om dispens dock av regeringen.

I motionen 1194 hävdas att kommerskollegium vid sin prövning av ärenden om tillstånd för utländska medborgare att ingå i svenska aktiebolags styrelser eller vara verkställande direktör tillämpar en liberal praxis. Kommerskollegium tillstyrker ansökan om det inte kommit fram något som tyder på att den utländska medborgaren "inte uppenbart är olämplig för uppdraget". Ytterst få ansökningar avslås. Det man i huvudsak undersöker är enligt motionärerna om den tilltänkte har varit inblandad i någon brottslig verksamhet.

Motionärerna finner det angeläget att reglerna utvecklas ytterligare. Bl. a. måste det vara ett allmänt intresse att söka förhindra att utländska styrelseledamöter utses för att förbereda avveckling av den i Sverige bedrivna verksamheten inom multinationella företag. De fackliga organisationerna, fortsätter motionärerna, har ofta goda insikter om utländska moderbolags avsikter härvidlag. Den lokala fackliga organisationens yttrande måste därför tillmätas avgörande vikt när kommerskollegium avgör frågan om utlänning skall tillåtas ingå i svenskt bolags styrelse. Detta bör komma till uttryck i lagstiftningen. Motionärerna begär att förslag härom skyndsamt utarbetas och föreläggs riksdagen.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att de fackliga organisationernas erfarenheter och synpunkter är av betydelse vid avgörandet av ifrågavarande slag av dispensärenden. Frågan har också uppmärksammats i samband med den översyn som utförts av utredningen angående utländska övertaganden av svenska företag. I utredningens slutbetänkande (SOU 1978:73) angående kontroll av utländsk företagsetablering i Sverige framhålls beträffande kommerskollegiums dispenspraxis att den tidigare prövningen inom verket synes ha varit tämligen summarisk men att åtgärder för en mera omfattande prövning under senare år vidtagits. Sålunda inhämtas numera regelmässigt yttrande från fackliga organisationer. Utredningen, som på denna punkt är enhällig, anser inte att praxis i dispensärenden bör bli mera restriktiv men föreslår – som en kodifiering av gällande praxis – att i aktiebolagsförordningen förs in en uttrycklig bestämmelse om att fackliga organisationer skall beredas tillfälle att yttra sig innan dispensärenden avgörs.

Enligt utskottets mening skulle ett genomförande av förslaget innebära att syftet med motionen i allt väsentligt blir tillgodosett. Som ovan berörts har betänkandet remissbehandlats och övervägs f. n. inom regeringens kansli. Med hänsyn härtill är något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionen 1194 inte erforderligt.

Likvidation

Enligt aktiebolagslagen är likvidation det normala förfarandet vid upplösning av ett aktiebolag. Under likvidationen avvecklas bolagets verksamhet,

dess skulder betalas och behållna tillgångar utskiftas bland aktieägarna.

Likvidationen kan antingen vara frivillig eller ske tvångsmässigt i vissa fall, exempelvis när bolag saknar täckning för aktiekapitalet. Beslut om tvångslikvidation fattas av domstol, som också har att utse en eller flera likvidatorer. Frivillig likvidation beslutas av bolagsstämman. Stämman utser även likvidator.

Närmare regler om genomförandet av en likvidation finns i 13 kap. 7–20 §§ ABL och äger tillämpning på båda typerna av likvidationer. Likvidatorernas uppgift är att snarast möjligt avveckla bolagets rörelse, försälja egendomen och betala skulderna samt skifta eventuellt överskott mellan aktieägarna. Den närmare granskningen av likvidatorernas verksamhet utövas av bolagsstämman, till vilken likvidatorerna varje räkenskapsår skall avge årsredovisning. Likvidatorerna skall även lämna en slutredovisning över sin förvaltning och skiftet till bolagets revisorer, som skall granska den och avge en revisionsberättelse till bolagsstämman. Sedan revisionsberättelsen avlämnats skall bolagsstämman sammanträda för granskning av slutredovisningen. I och med att slutredovisningen framlagts är bolaget upplöst.

I motionen 1765 (yrkandet 4) yrkas att reglerna om likvidation av aktiebolag och andra bolag blir föremål för översyn. Som skäl för yrkandet anför motionären att likvidationsinstitutet kan användas för samma brottsliga syften som i vissa fall ligger bakom konkurs. Vid frivillig likvidation kan vem som helst utses till likvidator, och handlingsfriheten torde därför enligt motionären vara stor när det gäller manipulationer med bolagets tillgångar.

Som närmare framgår av redogörelsen ovan (s. 16 och 17) har i brottsförebyggande rådets promemoria Aktiebolagslagen – förstärkt skydd för det bundna kapitalet m. m. framlagts förslag till vissa skärpningar av de nuvarande reglerna i ABL om tvångslikvidation. Vidare har föreslagits att kvalificerad revisor skall finnas i bolag som inte har full täckning för sitt registrerade aktiekapital. Promemorian har remissbehandlats varvid riksstatteverket och kommerskollegium framfört önskemål om en översyn av reglerna om likvidationsförfarandet i syfte att borgenärer och det allmänna skall ges insyn i förfarandet. I anslutning härtill vill utskottet påpeka att, enligt inhämtade upplysningar, frågor rörande frivillig likvidation f. n. övervägs i samband med den fortsatta översynen av lagstiftning mot organiserad och ekonomisk brottslighet. I denna del kan översynsarbetet förväntas resultera i en promemoria från brottsförebyggande rådet under våren 1980 med förslag till åtgärder mot missbruk av likvidationsinstitutet.

Utskottet erinrar vidare om att det förslag till ny lagstiftning om handelsbolag och enkla bolag som lagts fram av 1974 års bolagskommitté bl. a. innehåller regler om likvidation och upplösning av sådana bolag.

Utskottet anser i likhet med motionären att det är angeläget att åtgärder vidtas mot missbruk av likvidationsinstitutet. Med hänsyn till det ovan

anförda är dock något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionen 1765 i denna del inte erforderligt.

Inlösen av aktier

I 14 kap. 9 § ABL finns bestämmelser om inlösen av minoritetsaktier. Reglerna gäller sådana fall då ett moderbolag självt eller tillsammans med dotterföretag äger 90 % eller mera av aktierna i ett dotterbolag och dessa aktier representerar mer än nio tiondelar av rösträtten för samtliga aktier i dotterbolaget. Moderbolaget har i sådant fall rätt att lösa in de återstående aktierna av övriga aktieägare. Också aktieägarna kan påkalla att aktierna löses in. Tvist om rätt eller skyldighet till inlösen eller om lösenbeloppet skall prövas av skiljemän. Skiljedomen kan inte klandras.

Närmare regler saknas angående hur lösenbeloppet skall fastställas vid tvister. För en speciell situation har dock upptagits en särskild bestämmelse. Enligt 14 kap. 9 § tredje stycket skall nämligen i fall då moderbolaget förvärvat större delen av sina aktier i dotterbolaget på grund av inbjudan till en vidare krets att sälja sina aktier till ett visst pris, lösenbeloppet motsvara detta pris om inte särskilda skäl föranleder annat. Enligt uttalanden av departementschefen under förarbetena till ABL kan som ett särskilt skäl räknas att en längre tid förflutit från moderbolagets aktieförvärv till dess inlösningsförfarandet inleddes. Ett annat särskilt skäl ansåg han vara att informationsunderlaget varit ofullständigt eller att nya viktiga omständigheter tillkommit.

I motionen 690 riktas kritik mot specialbestämmelsen i 14 kap. 9 § tredje stycket ABL med utgångspunkt i en skiljedom. Enligt motionären hade i det fall som skiljedomen avsåg minoritetsaktieägarna styrkt att aktierna hade ett högre värde än det pris moderbolaget erbjudit sig att betala för majoritetsposten, men hade skiljemännen ändå inte funnit särskilda skäl föreligga. Lösenbeloppet hade därför fastställts till det pris moderbolaget erbjudit sig erlagga. Skiljedomen innebar enligt motionären att i praxis nu fastslagits att ett visat högre värde ej är ett sådant särskilt skäl som lagen nämner.

Motionären anser att tvångsinlösen av minoritetsaktier måste betraktas som ett slags expropriation, även om genomförandet sker genom ett "privat" förfarande. Om praxis vid tvångsinlösen av aktier utvecklas ogynnsamt är det viktigt att lagstiftaren korrigerar och kompletterar gällande regler.

Enligt motionären är det inte rimligt att köparbolaget alltid skall behöva ombesörja en kostsam aktievärdering, varför specialbestämmelsen i 14 kap. 9 § ABL bör finnas kvar. Motionären anser emellertid det otillfredsställande om regeln i den praktiska tillämpningen medför att aktieägare tvingas avstå från sina aktier till ett bevisligt underpris.

Med hänvisning till det anförda yrkar motionären att 14 kap. 9 § tredje stycket ABL skall ändras så att särskilda skäl skall kunna anses föreligga när

aktieägare kan styrka att aktierna har ett högre värde än det pris bolaget erbjudit sig betala.

Utskottet vill för sin del framhålla att utformningen av 14 kap. 9 § tredje stycket ABL inte i och för sig utesluter att man vid inlösningsvister frångår det pris moderbolaget erbjudit sig betala och i stället fastställer lösenbeloppet på grundval av det aktievärde aktieägarna kan ha styrkt. Det ankommer på skiljemännen att i de enskilda fallen avgöra huruvida särskilda skäl föreligger som motiverar att lösenbeloppet sätts högre än det av moderbolaget erbjudna priset. Av syftet med bestämmelsen följer att sådana skäl inte kan anses vara för handen, när aktiernas värde endast i mindre mån överstiger det erbjudna priset. Frågan huruvida en mera betydande prisskillnad kan motivera ett frångående av bolagets erbjudan har, såvitt utskottet kunnat utröna, hittills inte prövats i rättstillämpningen. Över huvud taget synes någon fastare praxis angående tillämpningen av ifrågavarande bestämmelse i ABL ännu inte ha utbildats. Med hänsyn till det anförda anser utskottet att någon åtgärd från riksdagens sida inte är påkallad med anledning av motionen 690.

Aktiebolags firma

Enligt ABL skall aktiebolag ha firma, dvs. en benämning under vilken verksamheten skall bedrivas. Firman skall jämte övriga föreskrivna uppgifter angående bolaget registreras hos patent- och registreringsverket. I 16 kap. ABL stadgas att firman skall innehålla ordet aktiebolag samt tydligt skilja sig från annan firma som förut införts i aktiebolagsregistret eller filialregistret och som ännu består. I övrigt gäller firmalagens bestämmelser.

Firmalagen, som också är tillämplig på bl. a. handelsbolag och ekonomiska föreningars firmor, ger näringsidkare ensamrätt till firma. Ensamrätten förvärfvas genom registrering eller inarbetning. Registrering får inte ske bl. a. om firman är förväxlingsbar med registrerade eller inarbetade varumärken eller firmor. Också varumärken och firmor, som inte är inarbetade eller registrerade, skyddas i vissa fall mot att en förväxlingsbar firma registreras. Prövningen av om en föreslagen firma strider mot firmalagen utförs av registreringsmyndigheten, dvs. beträffande aktiebolag av patentverket samt i fråga om handelsbolag och ekonomiska föreningar av vederbörande länsstyrelse.

Har en firma registrerats i strid mot firmalagen eller aktiebolagslagen kan registreringen hävas av domstol. Berättigad att föra talan härom är var och en som lider förfång av registreringen, exempelvis den som tidigare fått en likartad firma inregistrerad. Uppsåtligt eller oaktsamt firmaintrång kan medföra ersättningskyldighet.

I firmalagen finns också bestämmelser om överlåtelse av firma. Bl. a. gäller att firma endast får överlätas i samband med den näringsverksamhet i vilken firman används. Förbudet kan emellertid kringgå på så sätt att ett aktiebolag genom ändring av bolagsordningen ar:tar ny firma varefter den gamla

avregistreras. Den gamla firman kan sedan omedelbart antas av ett annat bolag.

Det ovan redovisade förfarandet vid inregistrering av firma skiljer sig i ett visst avseende från vad som gäller enligt varumärkeslagen och vissa andra immaterialrättsliga lagar. Vid inregistrering av varumärken tillämpas nämligen ett s. k. uppbudsförfarande innan registrering kan ske. Förfarandet innebär att en ansökan om registrering av varumärke kungörs och att den som vill göra invändningar mot ansökningen har tillfälle att framföra dessa under en viss tid från kungörelsedagen. Först sedan denna tid gått till ända prövar patentverket registreringsfrågan. Liknande förfaranden tillämpas enligt mönsterskyddslagen, namnlagen, patentlagen och växtförädlarrättslagen.

I motionen 1200 anfördes att uppbudsförfarandet vid registrering av varumärken uppenbarligen kommit till därför att patentverkets granskning inte ger en fullgod garanti för att den sökta registreringen inte kan tänkas kollidera med något annat tidigare skyddat objekt. Det är enklare och billigare att genom ett invändningsförfarande behandla invändningar före registrering än att i efterhand behöva föra talan vid domstol.

Avsaknaden av ett uppbudsförfarande vid firmaregistrering har enligt motionären i flera fall medfört att firmanamn registrerats som senare visat sig strida mot annans skyddade varumärke. Motionären finner det otillfredsställande att i sådana situationer en kostsam och för båda parter osäker process skall vara det enda sätt på vilket tvisten kan slitas.

Motionären anser det rimligt att ett invändningsförfarande motsvarande det som gäller vid bl. a. varumärkesregistrering införs också i samband med registrering av firma. Då den huvudsakliga kollisionsrisken i praktiken torde föreligga mellan varumärke och aktiebolags firma bör det räcka att endast för denna företagsform uppställa krav på invändningsförfarande vid registrering av firma. Också önskemålet att undvika ett krångligt och utdraget registreringsförfarande för de mindre företagen talar för en sådan begränsning av förfarandets tillämpningsområde.

Med hänvisning till det anförda yrkar motionären att riksdagen skall föreläggas förslag om införande av ett invändningsförfarande vid registrering av aktiebolags firma.

Enligt utskottets mening ger otvivelaktigt ett sådant invändningsförfarande som tillämpas vid registrering av varumärken bättre garantier än firmareglerna för att registrering inte sker i strid med andras skyddade intressen. Detta gäller särskilt när en registrering av firma kan tänkas kollidera med icke registrerade närings- eller varukännetecken eller med firmor som registreras hos länsstyrelse. Invändningsförfarandet kan på detta sätt vara ägnat att i viss mån förhindra uppkomsten av långa och för parterna kostsamma processer om firma- eller varumärkesintrång.

Även om det således finns skäl som talar för att invändningsförfarande bör införas även vid firmaregistrering måste emellertid samtidigt beaktas att –

som närmare utvecklats i de remissyttranden som inhämtats över motionen – vissa, inte oväsentliga nackdelar är förknippade med en sådan reform. Utskottet vill vidare peka på att frågan om ett invändningsförfarande också måste bedömas mot bakgrund av möjligheterna att åstadkomma ett centralt firmaregister och att vidta andra åtgärder, som kan bidra till en effektivisering av patentverkets granskningsverksamhet. Härvidlag är att märka att statskontoret sedan 1977 utreder spörsmålet om inrättandet av ett basregister om företag, organisationer och myndigheter. Vidare kan nämnas att enligt vad patentverket upplyst i sitt remissyttrande mekaniserade metoder kommer att tas i bruk för granskning av ansökningar om registrering av aktiebolags firmor som ger större säkerhet vid granskningsarbetet.

Företrädare för justitiedepartementet har inför utskottet uppgivit att vissa spörsmål angående samordningen mellan olika register och effektiviseringen av registreringsförfarandet bör övervägas innan ställning tas till frågan om införande av ett invändningsförfarande. Departementet avser att nu ta upp dessa spörsmål. Med hänsyn till vad sålunda upplysts anser utskottet att något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionen 1200 inte är erforderligt.

Även motionen 1765 (yrkandet 3) berör reglerna om företags firma. Motionären anser att man som ett led i kampen mot ekonomisk brottslighet bör utreda om förbud kan införas mot användning av firma som är identisk med eller liknar firma som innehafts av ett konkursdrabbat bolag. Han yrkar att förslag om sådant förbud skall föreläggas riksdagen.

Utskottet erinrar om att ABL och firmalagen innehåller ett förbud mot registrering av firma som är identisk eller förväxlingsbar med annans registrerade firma. Enligt firmalagen får dock registrering ske om innehavaren av den skyddade firman medger det. Något hinder mot nyregistrering av en firma som tillhört ett inte längre verksamt företag finns i princip inte. Har exempelvis ett bolag gått i konkurs och därmed upphört kan således dess firma registreras för ett annat bolag. Likaså kan ett företag ändra firma, varefter den gamla firman kan övertas av ett annat företag.

Den frihet som gällande ordning ger näringsidkare att byta firma eller överta en tidigare brukad firma bör enligt utskottets mening ses mot bakgrund av att firmanamnet ofta representerar ett ekonomiskt värde. Byte av firma exempelvis inför förestående konkurs eller likvidation kan därför ske i helt vällovliga syften. Som framgår av brottsförebyggande rådets promemoria Aktiebolagslagen – förstärkt skydd för det bundna kapitalet m. m. kan emellertid byten av firma också utgöra ett inslag i ekonomisk brottslighet. I den mån så är fallet anser utskottet det angeläget att mindre vällovliga förfaranden med firmanamn förhindras.

I den nämnda promemorian diskuteras hur man skall få till stånd en mera tillfredsställande ordning på området. Det framhålls därvid att problemen med firmabyten endast delvis kan avhjälpas genom införande i firmalagen av en bestämmelse om karenstid så att avregistrerad firma inte får inregistreras

på nytt innan viss tid förflutit. I promemorian föreslås en annan lösning, nämligen att föreskrifter förs in i ABL som innebär att de nuvarande möjligheterna att byta firma begränsas. Promemorian är efter remissbehandling föremål för överväganden inom regeringens kansli.

Enligt utskottets mening bör regeringens ställningstagande i frågan inte föregripas. Utskottet vill dock understryka vikten av att problemen med firmabytena får en tillfredsställande lösning. Någon riksdagens åtgärd med anledning av motionen 1765 i denna del är inte påkallad.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *översyn av aktiebolagslagen* att riksdagen avslår motionen 1978/79:585,
2. beträffande *emission av aktier* att riksdagen avslår motionen 1978/79:1762,
3. beträffande *utländska styrelseledamöter* att riksdagen avslår motionen 1978/79:1194,
4. beträffande *likvidation* att riksdagen avslår motionen 1978/79:1765, yrkandet 4,
5. beträffande *inlösen av aktier* att riksdagen avslår motionen 1978/79:690,
6. beträffande *aktiebolags firma* att riksdagen avslår motionen 1978/79:1200,
7. beträffande *firmabyten* att riksdagen avslår motionen 1978/79:1765, yrkandet 3.

Stockholm den 20 november 1979

På lagutskottets vägnar

LENNART ANDERSSON

Närvarande: Lennart Andersson (s), Bernt Ekinge (fp), Inger Lindquist (m)*, Ivan Svanström (c), Stig Olsson (s), Elvy Nilsson (s), Joakim Ollén (m), Martin Olsson (c)*, Ingemar Konradsson (s), Olle Aulin (m), Owe Andréasson (s), Marianne Karlsson (c), Bengt Silfverstrand (s), Margot Håkansson (fp) och Ingrid Segerström (s).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

